

BALOG HANNA

# Szabadság – megint?\*

## Kritika

„Mi a szabadság és hogyan érhetjük el?” A legtöbb recenzió ezzel a mondattal kezdi Király Levente 2013-ban, a L’Harmattan Kiadó gondozásában megjelent *Égre írt könyv* című regényének ismertetését. A könyv borítóját maga az író felesége és egyben műzsája, Király Henriette tervezte.

A regény szerkezetét tekintve tizenkét fejezetből áll, ezeket váltakozva a három főszereplő neve fémjelzi: Montanus, Merit, Mikhael. E három szereplő mentén halad az eseményszál, mely körkörös szerkezetet mutat: a regény első fejezete csak az utolsó fejezet tükrében válik értelmezhetővé. A történet visszafordul önmagába.

A három szál nem egymástól független módon jelenik meg, összekapcsolja őket a közös tér és történelmi idő. A helyszín a Montanus birtok, mely valahol Róma be nem határolt területén található, be nem határolt időben, valamikor a Krisztus utáni első-második században, hiszen még erősen él a többistenhit.

A felsorolt szereplők közül mindegyik más és más státust foglal el a társadalmi ranglétrán, de egy közös bennük: a szabadság utáni vágy. Montanus a visszavonult hadvezér, aki felesége halála után nem talál önmagára, Mikhael Montanus és felesége, Ariadne közös gyermeke, aki szintén elveszíti önmagát a gyilkosság által, míg Merit egy rabszolga, aki státusából eredően nem tarthat igényt a szabadságra. Ilyen feudális közegben játszódik a néhol egymásba ívelő elbeszélés.

A történet erősségét nem az események komplexitása adja, hanem leginkább a jó helyen megszakított narráció. Novellisztikusan egymásba fonódnak a történetek, mintha egymásra rakódnának, hiszen a szereplők ismerik egymást,

**BALOG HANNA (1992, Nagyvárad) a Partiumi Keresztény Egyetem magyar nyelv és irodalom szakán végzett 2014-ben. Még nem publikált.**

mégis más történetet élnek át. A különálló történetek dinamikáját a megszakításos jelleg adja, mivel az esemény nem túl bonyolult egyik szálon sem. Merit megkéri a rabszolgálatát, Mikhael gyilkossá válik, miközben az ösztönei hajtják, Montanus pedig a felesége halála utáni depresszióból próbál felépülni és rátalálni a hitre.

A narráció hitelességét rombolja az egyes szám harmadik személyű, objektív narrátor, aki mindent tud a szereplőkről. Ez a külső nézőpont nem engedi azt az olvasónak, hogy beleélje magát a történetbe, csak maga előtt látja az eseményeket. A narráció eszköztára szegényes. Néhol párbeszéddek és monológok szakítják meg, de ettől még a narrátor

\* A *recenzió* A tudományok kertje pályázatunkra érkezett pályamű.

idegennek tűnik a számunkra amúgy is idegen római környezetben.

Ehhez az idegenséghez hozzátartozik a nyelvezet is. A narráció nyelvezete a mai standard nyelvhasználat eszköztárával operál, archaizáló szavakat sem tartalmaz, ezért történelmi hitelességet egyáltalán nem írhatunk a regény számlájára. A történelmi kor pusztán keretté válik, annak érdekében, hogy különböző státusú emberek és élethelyzetek kerüljenek egymás mellé. A párbeszédet filozófiai gondolatok tarkítják, amelyek az emberi útkeresés és szabadság megtalálása felé irányulnak.

Ezt két oldalról vizsgálhatjuk: az egyik szerint ezek örök kérdések, amelyek az embert foglalkoztatják. Olyan lényeges pontokon halad át a gondolatmenet, mint: mi számít bűnnek, hogyan lehet szabadnak maradni, hogyan kell viselkednünk embertársainkkal, ki egyenlő és mitől függ az egyenlőség? Az érintett kérdések folyamatos problematizálásra adnak okot, viszont éppen ezen kérdések állandósága teszi klisészerűvé a filozofálást. Tanító jellegű példázatok hangzanak el, minden pátoszos hangvételt nélkülözve. A lecsupaszított narrációban ezek a gondolatok nem mutatják meg valódi értéküket, pedig valóban komoly eszmék szólalnak/szólalhatnának meg.

Erőteljes az anyakultusz a történetben, hiszen az esemény direkt módon való alakításában valódi, élő anyák nem vesznek részt, a férfiak pedig valamiképpen életképtelenek. Mikhael anyátlanul nő fel, illetve lelki értelemben apátlanul is, mivel Montanus megreked a felesége elvesztése utáni gyászban. Merit édesanyjáért áll bosszút és válik többszörös gyilkossá, Amila, Merit szerelme pedig édesanyja tanításai alapján tud életképes maradni. A férfiak, akik elveszítették az anyai tanítást vagy közelséget, mind kisiklanak.

Már-már túlesztétizált módon jelenik meg Ariadné, mint mindenki édesanyja, a ház úrnője, gondos anya, lenyűgöző feleség, a szerelem és a szeretet forrása, a béke és egyenlőség hirdetője, határozott krisztusi jegyekkel. Ariadné éltében csak tanított és békét hirdetett, példázatokkal mintázta igazságait, jóra formálván az emberiséget. A túlzott *Ariadné-kultusz* pedig beteges ragaszkodássá válik egy olyan személy

iránt, aki már nincs az élők között, bár Montanusnak megjelenik álmában, ez krisztusi jegy.

A névválasztás is érdekes, hiszen Ariadné a görög mitológiában a magára hagyott anya szerepében tűnik fel, míg ebben az esetben pont ő az, aki magára hagyja gyermekét és férjét. A Gaius Julius Montanus név enyhe áthallása lehet a Caius Julius Caesarnak, Mikhael pedig az angyal lény.

A leírások nem túl részletezőek, se nem festőiek. A narráció legerősebb pontja Desir tánca, amely valóban viszi magával az olvasót, akárcsak a tánc dinamikája. Desir neve nagy hasonlóságot mutat a „*desire*” angol szóval, ami annyit tesz: 'kívánt dolog'. Valóban, Desir a kívánságok tárgya, ugyanakkor a csalódásé is. A fürdő-jelenet kifejezetten kalandfilmes jellegű, amikor Mikhael rájön álmai asszonyának valódi valójára és arra, hogy az egész kockázatvállalás felesleges, pedig a bűnbeesés már megtörtént. Kidolgozatlan a párbeszéd, és ebben az esetben sem segít a mindent *elmesélő* narrátor. Az olvasó *saját fülével akarja hallani* a párbeszédet az amúgy is enyhén groteszk jelenetben. Eliramlik a jelenet fontossága fölött, nem sok lélektaniséget hagyva maga után. Szinte minden lélektani jelleget nélkülöz Mikhael és a szolgálólány rögtönzött erotikus jelenete, ami bár tükrözi az úr-szolga viszonyt, mégis indokolatlannak tűnik a *szerelmes* férfi szöktetési kísérlete előtt. A nézőpontváltás gyakran

érvényesül, de mégsem valódi lélektani finomsággal, hanem leginkább retrospektív narráció által.

A regény több műfaj jellegzetességeit hordozza. Kalandregényes jelleget ad a több szálon futó cselekmény. Bár valós történelmi helyen játszódik, mitizált időben, a történelem végig csak kellék, eszköz marad a hatalmi viszonyok bemutatására. Emellett mindenhol feltűnik egy szerelmi szál is. Lélektani útvezetésnek – egyes értelmezések szerint – nehéz lenne tekinteni, bár filozófiai és vallásos felhangja valóban van. A vallásosság egy nem mai értelemben vett keresztényi magatartása jelenik meg, hanem leginkább egy panteista szemlélet, amely Istent a világ egészével és élőlényeivel azonosítja. Ilyen okból beszélhetnek az állatok, különösen a madaraknak van különös metaforikus jelentőségük, hiszen ők testesítik meg az idillizált szabadságot. Az emberi világban nem elérhető szabadságot a madarak szabad élete ellentétezi, a zárójelenetben pedig az emberi hitre ébredés és önfelfedezés szárnyalásának metaforikus ábrázolását nyújtják, amint Montanus és barátja égbe emelkedik.

A történetek nem egyenlő mértékben dinamikusak. A legaktívabb szereplő Mikhael, aki végül önmaga áldozata lesz. A Montanus történet leginkább egy látomás, a Merit–Amila szál pedig egy párbeszéd a rabszolgasors mibenlétéről. Mikhael az, aki cselekvő módon érvényesíti akarát, mégis az ő története fullad tragédiába. Azon szereplők, akik a lelki fejlődésüket helyezik előtérbe, boldog véget érnek. Bár Montanus megtalálja önmagát és saját hitét, mégis van

elvarratlan szál, hiszen Mikhael gyilkosként menekül el, ez pedig nem tudni, milyen hatással lehet az elkövetkezőkben, hiszen a büntett elfogadásának is lehetnének érdekes filozófiai aspektusai.

A könyv címét egy Montanus általi álom szülte, de vallásos felhangja van. Ebben a korban persze nem beszélhetünk a mai értelemben keresztényi vallásos magatartásról.

A legzavaróbb jelenség a mindentudó narrátor, aki sajnos végigkíséri a történetet. Hitelesebb és személyesebb képet nyújtana egy belső nézőpont. A történet alkalmanként azt a hatást kelti, hogy nem azonos önmagával, miközben igyekszik komolynak tűnni a filozófiai terheltséggel.

Az elbeszélésekben és leírásokban nem érvényesül líraiság. A történet sava-borsát a szabadság utáni irányultság és emberi viszonyokhoz való filozofikus orientáltság adja, viszont ezt a témát már sokszor láthattuk finomabb eszközökkel kimunkálva.